

SUMMARY

O. Pogontseva. About necessity of formation environment saving up health during training of children and youth on bases of traditions of the Ukrainian people.

In article the basic traditions of the Ukrainian people on which bases to be under construction environment saving up health for children and youth during their training reveal.

Key words: children, youth, traditions, the Ukrainian people, health preservation, necessity, impellent activity.

УДК 378. 015. 31 :796

О. М. Почтар

Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т. Г. Шевченка

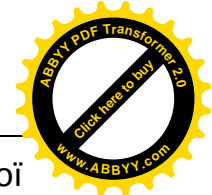
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО КУРСУ «ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ» НА ФАКУЛЬТЕТАХ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В статті узагальнено методичні підходи до процесу формування професійної компетентності майбутніх вчителів з фізичної культури, визначено провідні напрямки їх підготовки в аспекті формування основ здоров'я дітей, його збереження та зміцнення.

Ключові слова: компетентність, вчитель, впровадження, здоров'я, технологія.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших задач нашого суспільства є формування, зміцнення, збереження та відновлення здоров'я підростаючого покоління. Разом з тим відомо, що різке погіршення екологічної ситуації, соціально-економічна напруженість, комплекс неадекватних дій нейропсихічного характеру привели до суттєвого зниження стану здоров'я населення в цілому і дітей різного віку, зокрема [2, с. 6–8; с. 6, 4–5]. За даними Міністерства охорони здоров'я України за останні роки суттєво збільшилася частота захворювань органів дихання, кровообігу, дуже поширені різні види психічних розладів, порушення процесів обміну, вроджені аномалії і т.д.

Перераховані факти вимагають розв'язання цієї загально соціальної проблеми через здійснення вчителем професійно-педагогічної діяльності, спрямованої на формування основ здоров'я дитини, його збереження й зміцнення, створення стійкої мотивації на здоровий спосіб життя, на запобігання негативним впливам навчального процесу та навколишнього середовища.

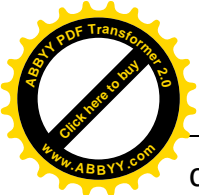
Аналіз актуальних досліджень. Аналіз науково-педагогічної літератури та дисертаційних досліджень з педагогіки, фізичного виховання та спорту (Л. Іванова; О. Дубогай; С. Свириденко; О. Колонькова; О. Литовченко та ін.) дає підстави вважати, що на сучасному етапі ще недостатньо обґрунтовано ефективність змісту, форм і методів фізичної культури для зміцнення та збереження здоров'я школярів та шляхи їх практичної реалізації в практику роботи шкіл. У зв'язку з цим виникають протиріччя між необхідністю впровадження оновлених форм роботи з фізичної культури, методів та засобів фізичного виховання щодо формування основ здоров'я школярів, його збереження та зміцнення та недостатнім рівнем професійної компетентності вчителів в цьому аспекті.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи факультету фізичного виховання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка за темою «Методичні засади професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання до формування здорового способу життя сучасної молоді» номер держреєстрації №0110U000020.

Метою роботи є визначення методичних аспектів впровадження спеціального курсу «Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні» на факультетах фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Практична реалізація здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні в школах залежить, насамперед, від учителя (Н. Нікітіна, 2000), завдяки якому процес навчання має стати невід'ємною частиною збереження й зміцнення здоров'я дітей. Не менш важливим є й те, щоб учитель був прикладом здорового способу життя для учнів (Л. Нестерова, 2005; О. Омельченко, 2007).

Слід зауважити, що професійно-педагогічна діяльність вчителя з фізичної культури в напрямку організації здоров'язбережувального навчально-виховного процесу дозволить забезпечити його спрямованість на здоров'язбережувальну діяльність, свідоме ставлення до здоров'я дитини, особистісну зацікавленість у благополуччі своїх вихованців, сформованість емпатійного потенціалу, педагогічного такту, оволодіння системою психолого-педагогічних і спеціальних знань про основи здоров'я, способи його збереження й розвитку [1, с. 51–55];

сукупністю професійних дій, операцій, що забезпечують здоровий розвиток дитини, запобігання негативним впливам на здоров'я школярів [2, с. 9–18; 6, с. 107–109]; уміннями ефективно використовувати на практиці та створювати здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні школярів [3, с. 489–493; 5, с. 177–180]. В педагогічній науці поняття професійна компетентність розглядається як сукупність знань і вмінь, які визначають результативність праці, об'єм навичок виконання завдання; комбінація особистісних якостей і властивостей; значущих особистісних якостей; вектор професіоналізації; єдність теоретичної і практичної готовності до праці; здібності здійснювати складні культуродоцільні види діяльності тощо [1, с. 51–55].

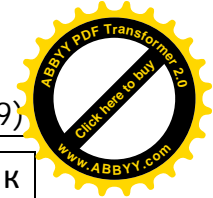
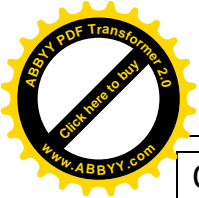
Таким чином, трансформація парадигми освіти у евристично-кіберакмеологічну потребує переосмислення сутності професійної компетентності педагога. Погіршення стану здоров'я підростаючого покоління ставить на перше місце в структурі професійної компетентності вчителя можливість впровадження та розробки здоров'язбережувальних технологій.

Володіючи сучасними педагогічними знаннями, за постійної взаємодії з учнями, їхніми батьками, медичними працівниками та шкільними психологами, вчитель має змогу планувати та організовувати свою діяльність із урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я усіх суб'єктів педагогічного процесу. Формування основ здоров'я в процесі фізичного виховання – педагогічний процес засвоєння просвітницької інформації та безпосередньо адаптаційних ефектів від виконання рухової діяльності (в зазначених параметрах) та використання оздоровчих акцентів (під контролем педагога) під час реалізації певної методики, програми, різноманітних технологій.

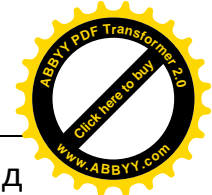
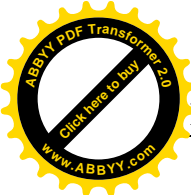
Ефективність управління формуванням основ здоров'я в процесі фізичного виховання школярів залежить від рівня знань законів, які лежать в його основі. На факультетах фізичного виховання для ефективної підготовки фахівців в напрямку здоров'язбережувальних аспектів педагогіки та теорії і методики фізичного виховання і спорту майбутнім спеціалістам необхідно надавати знання (табл. 1).

Вимоги до професійної компетентності вчителя фізичної культури

Галузь знань	Перелік теоретичних положень	Застосування на практиці
Вікова фізіологія	особливості будови та функціонування органів та систем організму дітей молодшого шкільного віку	вміти правильно оцінити біологічний вік дитини та підбирати адекватні методи та засоби фізичного виховання для формування основ їх здоров'я
Фізіологія фізичних вправ	вплив специфічних вправ художньої гімнастики на організм дівчат молодшого шкільного віку	вміти цілеспрямовано підбирати вправи, які сприяють фізичному розвитку організму та формуванню основ здоров'я
Вікова психологія	✓ особливості функціонування та розвитку основних психічних та психофізіологічних властивостей та якостей ВНД дітей молодшого шкільного віку; ✓ управління мотиваційною сферою діяльності дітей молодшого шкільного віку в процесі занять фізичними вправами	✓ вміти застосовувати особистісно-орієнтований підхід до навчання та виховання під час занять фізичними вправами, відповідно до психологічних та психофізіологічних якостей особистості учні; ✓ використовувати знання про мотиваційні установки учнів при залученні дітей до регулярних занять фізичними вправами, формування здорового способу життя та управління мотивацією школярів
Психологія спорту	вплив занять фізичними вправами на психофізіологічні якості та процеси ВНД учнів початкових класів	вміти підбирати засоби та методи фізичного виховання відповідно до рівня розвитку та прояву психофізіологічних властивостей ВНД учнів
Педагогіка	принципи, методи та засоби навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку	✓ використовуючи педагогічну майстерність, грамотно будувати та проводити педагогічний процес навчання руховим діям та формування основ здоров'я; ✓ здійснювати виховний процес в процесі навчання руховим діям

Основи кібернетики	методологічна основа управління системами	✓ розглядати організм учня як функціональну систему; ✓ правильно будувати процес управління формуванням основ здоров'я дитини відповідно до законів кібернетики; ✓ розглядати систему формування основ здоров'я учнів як функціональну
Валеологія	знання про здоров'я дітей та умови формування його основ і збереження	вміти теоретично обґрунтовувати необхідність здорового способу життя та шляхи збереження здоров'я
Біомеханіка	біомеханічні закономірності формування рухів дітей дошкільного віку	✓ вміти об'єктивно оцінювати техніку виконання фізичних вправ та функцію статодинамічної стійкості; ✓ вміти за результатами доступних методик діагностувати раціональність техніки виконання рухових дій та функціональний стан дітей; ✓ вміти на основі одержаної інформації внести правильні корективи в процес формування основ здоров'я та навчання рухових дій
Спортивна медицина	доступні методики дослідження стану здоров'я учнів	вміти застосовувати на практиці об'єктивні методи контролю за станом здоров'я та правильно оцінювати його результати
Спортивна метрологія	основні статистичні показники та формули їх розрахунку	вміти здійснити об'єктивний кількісний аналіз отриманих даних
Теорія та методика фізичного виховання	методологічні основи теорії фізичного виховання, принципи, методи, засоби фізичного виховання	вміти адекватно будувати технологію, програму, методику формування основ здоров'я в процесі занять фізичними вправами, спираючись на методологічні основи теорії фізичного виховання

Перераховані дисципліни, що представлені в таблиці 1, слід інтегрувати в єдиний спеціальний курс, який має за мету формування компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання в аспекті формування основ здоров'я школярів, його зміцнення та збереження. В Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т. Г. Шевченка впроваджено подібний спеціальний курс – «Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні школярів».

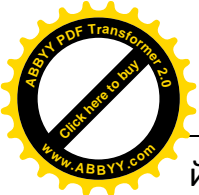
Актуальність введення названого спецкурсу для студентів факультету фізичного виховання зумовлена необхідністю поглиблення їхніх знань і практичних вмінь, спрямованих на ефективну реалізацію здоров'язбережувальних технологій в системі освіти та фізичного виховання як головного засобу формування основ здоров'я школярів, його збереження та зміцнення.

Визначений напрямок знаходить своє відображення у діючому законодавстві України, де ставляться акценти на зміцнення, збереження та охорону здоров'я населення («Закон України про охорону здоров'я», «Закон України про освіту», «Про охорону дитинства», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), програми «Діти України», «Здоров'я нації», Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, концептуальні засади подальшого розвитку фізичної культури і спорту в Україні).

Навчальна програма враховує зміни в національній системі фізичного виховання України, сучасні вимоги кваліфікаційної характеристики спеціаліста з фізичного виховання та акцентує увагу на дотриманні вимог державного кваліфікаційного екзамену на факультеті фізичного виховання.

Грунтовне вивчення цього предмету сприяє розвитку у студентів наукового світогляду, вихованню педагогічного мислення та засвоєнню професійних знань, вмінь, навичок в аспекті формування основ здоров'я школярів, його зміцнення та збереження в процесі фізичного виховання. Це дозволить майбутньому педагогу поєднувати фізичне виховання дітей шкільного віку з передовою практикою збереження їх здоров'я, узагальнювати досвід провідних спеціалістів в даному напрямку діяльності. Випускник педагогічного вузу факультету фізичного виховання повинен вміти: компетентно управляти формуванням основ здоров'я школярів,

його зміцненню та збереженню; користуватися розробленими та самостійно розробляти нові оздоровчі і здоров'язбережувальні технології з фізичного виховання та впроваджувати їх в практику.

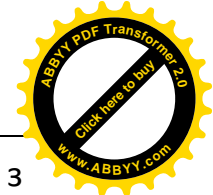
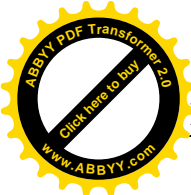
Навчальна програма з даного предмету акцентує увагу студентів на тому, що здоров'язбережувальна (оздоровча) технологія фізичного виховання, як кінцевий продукт вивчення, повинна бути розрахована на дітей з різними станами здоров'я та їх діяльність в різних екологічних умовах.

Основним підходом до побудови технології формування науково-педагогічного світогляду фахівців з фізичної культури може бути евристично-кіберакмеологічний, який дозволяє створювати ключові педагогічні компетенції особистості на основі методології професійної діяльності [4, с. 398–403].

На лекційних заняттях надається інформація з таких питань: соціально-економічні передумови погіршення стану здоров'я учнівської молоді; визначення поняття здоров'я; заняття фізичними вправами як важливий фактор формування основ, збереження та зміцнення здоров'я школярів; основи управління процесом збереження та зміцнення здоров'я учнів під час занять фізичними вправами; вплив занять фізичними вправами на організм школярів; визначення понять «технологія», «освітня технологія», «здоров'язбережувальні технології», «здоров'язбережувальні освітні технології», «здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні», мета, завдання та структура здоров'язбережувальних освітніх технологій.

На практичних заняттях поглиблюються та деталізуються найбільш важливі питання курсу, перевіряються знання студентів, якість виконання домашніх завдань, вміння самостійно вирішувати навчально-дослідні і творчі завдання. Частина занять проводиться у вигляді наукового педагогічного аналізу вирішення організаційних і методичних завдань в практиці фізичного виховання та впровадження здоров'язбережувальних технологій в практику. Особлива увага звертається на вміння студента інтегрувати інформацію з інших навчальних дисциплін при обґрунтуванні та розробці здоров'язбережувальних технологій.

Важлива роль в оволодінні студентами знаннями з курсу «Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні школярів» належить самостійній роботі, яка поступово стає однією з провідних форм

навчання. Головна мета самостійної пізнавальної діяльності студентів з даного курсу – навчитися індивідуально здобувати, оновлювати, поповнювати знання, щодо розробки та впровадження здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні, плідно використовувати їх під час навчання та в подальшій професійній діяльності.

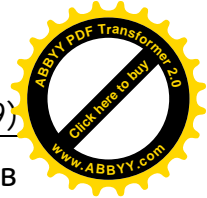
В процесі впровадження спеціального курсу логіка побудови навчальної роботи полягає у поступовому оволодінні студентами:

- теоретичними положеннями щодо управління функціональним станом людини, здоров'я людини, освітніх та здоров'язбережувальних технологій в сучасній школі (репродуктивна мисленева діяльність);
- методикою оцінки стану здоров'я дітей, впровадження здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні (репродуктивна мисленева діяльність);
- практичними навиками розробки здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні (продуктивна, творча мисленева діяльність).

Для перевірки якості знань студентів використовуються такі форми контролю: усні опитування (оцінюється активність студента), реферати (оцінюється новизна та практична значущість викладеного матеріалу), контрольні роботи, тестові завдання, перевірка завдань для самопідготовки (конспект), творча робота (самостійне створення здоров'язбережувальної технології у фізичному вихованні за запропонованим алгоритмом).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виявлено, що професійна компетентність майбутнього вчителя з фізичної культури повинна включати сукупність знань і вмінь, які визначають результативність праці, об'єм навичок виконання завдання щодо формування основ здоров'я школярів, його зміцнення та збереження; єдність теоретичної і практичної готовності до розробки та впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес з фізичного виховання. Визначено провідні напрямки підготовки фахівців з фізичного виховання в аспекті формування основ здоров'я дітей, його збереження та зміцнення. Висвітлено методичні аспекти впровадження спеціального курсу «Здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні школярів» в практику підготовки вчителів з фізичної культури.

Перспективи подальших розвідок в даному напрямку ми вбачаємо в розробці методичних рекомендацій щодо впровадження спеціального курсу «Здоров'язберігувальних технологій у фізичному вихованні школярів» в практику підготовки фахівців з фізичного виховання та визначенні ефективності викладання подібних дисциплін на факультетах фізичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В. Н. Введенський // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55.
2. Денисенко Н. Ф. Через рух – до здоров'я дітей : Навчально-методичний посібник / Н. Ф. Денисенко, О. П. Аксьонова. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 88 с.
3. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів з позицій здоров'язберігаючої освіти / Л. І. Іванова, Л. П. Сущенко // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи / [за заг. ред. Лук'янченка М., Шкретія Ю., Боляха Е., Матвеева А.]. – Дрогобич : КОЛО, 2005. – С. 489–493.
4. Огієнко М. М. Формування науково-педагогічного світогляду особистості як основи професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури та спорту / М. М. Огієнко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2011. – Вип. 86. – Т.2. – № 86. – С. 398–403. (Серія: педагогічні науки, фізичне виховання та спорт).
5. Почтар О. М. Шляхи оптимізації професійно-педагогічної підготовки вчителів фізичної культури в аспекті збереження здоров'я школярів / О. М. Почтар // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць / за ред. О. В. Тимошенка. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 14. – С. 177–180. (Серія № 5. : Педагогічні науки: реалії та перспективи)
6. Свириденко С. Навчаємо бути здоровими : Позакласна робота : 5–9 кл. / Свириденко С. – К. : Шк. світ, 2007. – 128 с.

РЕЗЮМЕ

Е. М. Почтарь. Методические аспекты внедрения спецкурса «здоровьесохраняющие технологии в физическом воспитании школьников» на факультетах физического воспитания.

В статье обобщены методические подходы к процессу формирования профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры, определены основные направления их подготовки в аспекте формирования основ здоровья детей, его сохранения и укрепления.

Ключевые слова: компетентность, учитель, внедрение, здоровье, технология.

SUMMARY

O. Pochtar. Methodical aspects introduction of the special course the «save health technology in physical education of schoolchildren» on the faculties of physical education.

In the article the methodical aspect is generalized to the process of forming the professional competence future teachers of physical culture, basic directions of their preparation are certain in the aspect of forming bases of childrens health.

Key words: competence, teacher, introduction, health, technology.